

Betrek bewoners bij maken van plannen, dat zorgt voor draagvlak

Corporaties betrekken steeds vaker de bewoners bij het maken van stedelijke vernieuwingsplannen, van het informeren van bewoners tot het meebeslissen over de plannen. In de Amsterdamse Staalmanpleinbuurt worden de bewoners nauw betrokken bij de planontwikkeling. En met succes: tijdens een stemronde over de plannen stemde bijna driekwart van de bewoners voor.

Martine de Groen en Piet Renooy
Regioplan

In 2007 bood toenmalig minister Ella Vogelaar het Actieplan krachtwijken¹ aan de Tweede Kamer aan. In dit actieplan stond ondermeer beschreven welke afspraken de minister met de gemeenten wilde maken over de stedelijke vernieuwing in de krachtwijken en wat de gemeenten van het rijk konden verwachten. De aandacht voor bewonersparticipatie is groot in het actieplan. Wijkbewoners moeten in een vroeg stadium bij herstructureringsplannen betrokken worden. Zo kan de potentie van bewoners beter worden ingezet om in goede samenwerking de problematiek van de wijk aan te pakken. Vogelaar refereerde in haar standpunt sterk aan 'Stad en stijging'², een advies van de VROM-raad, waarin ook gepleit werd om de bewoner als vertrekpunt van stedelijk

vernieuwingsbeleid te kiezen. Wat houdt bewonersparticipatie nu precies in? Bewonersparticipatie betekent dat bewoners op enigerlei manier worden betrokken bij de herstructureringsplannen. De manier waarop dit gebeurt, kan variëren van bewoners informeren over de plannen of bewoners raadplegen en om advies vragen, tot zelfs bewoners laten meebeslissen over de plannen. Een voorbeeld van een wijk waarin bewoners vanaf het begin af aan hebben mogen meedenken over hun wijk en tot slot zelfs hebben mogen stemmen over hun wijk, is de Staalmanpleinbuurt in Amsterdam.

De Staalmanpleinbuurt is onderdeel van Nieuw-West, één van de veertig krachtwijken die door oud-minister Vogelaar zijn aangewezen om de komende tien jaar vernieuwd te worden. De buurt oogt, zoals veel buurten in de Westelijke Tuinsteden, als een echte naoorlogse buurt met veel portiekflats, veel groen en een ruime opzet. De laatste jaren staat de leefbaarheid in de buurt steeds meer onder druk. Bewoners klagen over overlast van andere buurtbewoners, zwerfvuil en de eenzijdige instroom van allochtonen in de buurt. Bij het begin van de vernieu-

In Amsterdam-West wordt flink opgeknapt. Vele galerijflats worden afgebroken en vervangen door nieuwbouw. Vaak worden ze ook gestript en compleet gerenoveerd (Foto Patrick Post / HH)

wingsoperatie was 70% van de bewoners niet-westers allochtoon.

Woningcorporatie de Alliantie wil er weer een aantrekkelijke en gewilde buurt van maken. De belangrijkste speerpunten hierbij zijn het keren van de eenzijdige in- en uitstroom, het vasthouden van sociale stijgers en het faciliteren van achterblijvers. De Alliantie wil deze vernieuwing inzetten met en voor bewoners.

Sinds 2007 zijn de bewoners op diverse manieren bij de vernieuwing van hun buurt betrokken. Uiteraard hebben de bewonerscommissies vanaf het begin af aan hun mening gegeven en geadviseerd over de plannen. Daarnaast vonden er gesprekken plaats met bewoners waarin zij hun wensen over de plannen voor de buurt konden uiten. Er zijn droomgroepen in het leven geroepen waarin

bewoners in werkgroepen hun wensen en ideeën kenbaar maakten over onderwerpen zoals buiten spelen, ouder worden in de buurt en elkaar ontmoeten. In deze droomgroepen konden bewoners onder begeleiding van specialisten en een ondersteuner van bewonersorganisatie Eigenwijks nadenken over concrete deelaspecten van het stedenbouwkundig plan. De thema's die behandeld werden, waren eerder zelf door bewoners ingebracht. Per droomgroep werd één thema behandeld.

Daarnaast is er een kopgroep opgericht die bestond uit een groep bewoners die regelmatig overlegde met de Alliantie en de stedenbouwkundigen. De bewoners vormden zoveel mogelijk een afspiegeling van de bewonerssamenstelling uit de buurt. De status van de kopgroep was informeel en raadplegend. Zij gaf haar mening over de plannen voor de inrichting van de buurt, het parkeren

en de architectuur van de woningen. Daarnaast ging de kopgroep samen met de Alliantie en de stedenbouwkundigen op excursie naar andere projecten om ideeën op te doen.

Tot slot heeft de Alliantie in het voorjaar van 2008 een grootschalig woonwensenonderzoek in de buurt laten uitvoeren³. Regioplan heeft dit onderzoek uitgevoerd en heeft ruim zevenhonderd bewoners huis-aan-huis bezocht. In deze huisbezoeken, konden de bewoners hun mening over hun huidige woonsituatie geven en aangeven wat hun woonwensen voor de toekomst zijn. Hierbij heeft 82 procent van de bewoners zijn woonwensen kenbaar gemaakt. Ondanks dat de bewoners klagen over hun woning en woonomgeving, is de betrokkenheid bij de buurt groot. Meer dan de helft van de bewoners woont al langer dan tien jaar in de huidige

woning. Een ongeveer even groot deel zou ook niet in een andere buurt willen wonen. Voor deze bewoners is de binding met de buurt groot en daardoor zijn de veranderingen vaak extra ingrijpend. Ook uit andere bewonersonderzoeken die Regioplan heeft uitgevoerd, blijkt dat de woontijd in vernieuwingsgebieden over het algemeen lang is.

Veel bewoners in de Staalmanpleinbuurt zijn over het algemeen gezien tevreden over het wonen in de buurt. Uit het onderzoek blijkt dat de helft van de bewoners na vernieuwing zou willen terugkeren in de buurt. Dit is een hoog aandeel in vergelijking met eerder door Regioplan uitgevoerde woonwensenonderzoeken. Een andere opvallende uitkomst is dat veel thuiswonende volwassen kinderen geïnteresseerd zijn in een woning in de buurt. De Alliantie heeft de uitkomsten van dit onderzoek gebruikt als input voor het stedenbouwkundig plan en de herhuisvestingsopgave van het uitwerkingsplan.

Na dit uitgebreide participatieproces waarbij de bewoners nauw betrokken waren bij de totstandkoming van het stedenbouwkundig plan, vormde de stemming over het stedenbouwkundig plan de laatste toets om te kijken wat de bewoners ervan vonden. Als tijdens de stemming minder dan 50 procent van de huishoudens zich vóór het plan zou uitspreken, dan zou de Alliantie opnieuw met bewoners gaan overleggen. Maar dat dit niet nodig bleek te zijn, werd duidelijk tijdens een drukbezochte bewonersavond waar een notaris de uitslag bekend maakte: 73 procent van de huishoudens stemde vóór het plan. De bereidheid om te stemmen was zeer groot: 94 procent van de huishoudens heeft meegedaan aan de stemming.

Wat maakte nu dat dit traject een succes is geworden? Een aantal factoren heeft daar aan bij gedragen.

Voorlichting en communicatie

Vanaf het begin van het vernieuwingsproces heeft de corporatie een duidelijke communicatiestrategie gehad met de bewoners. Men is begonnen met individuele gesprekken met alle bewoners, met ondersteuning van het Amsterdams Steunpunt Wonen. Vervolgens is veel informatie gegeven over de plannen en de voortgang. Daarbij is zorg gedragen voor het laagdrempelig houden van de communicatie en is aangesloten bij de manier waarop veel bewoners gewend zijn te communiceren. Dit betekent mondeling, in kleine groepen, in de eigen taal, met inschakeling van sleutelpersonen uit de wijk en eerlijk: ook niet positieve berichten voor bewoners zijn gecommuniceerd. Hierdoor wordt ook voorkomen dat alleen de 'usual suspects' betrokken zijn bij de participatie.

Toegankelijkheid

De Alliantie zorgde ervoor dat zij duidelijk aanwezig was in de wijk. Er functioneert een wijkmeester ("de

Dit is het beeld van de Staalmanpleinbuurt (Amsterdam-Slotervaart) vier jaar geleden: tal van grof vuil, afval, fiets, kinderwagen en winkelwagens op straat (Foto Marcus Peters / HH)

Staalmeester") die aanspreekbaar is voor problemen in de wijk. Maar ook de gebiedsmanager van de corporatie en zijn assistent waren en zijn veel en vaak in de wijk en aanspreekbaar voor de bewoners. In de contacten met de bewoners is getracht via een informele sfeer ook onderling vertrouwen op te bouwen. In de contacten is een ambtelijke houding altijd vermeden.

Duidelijkheid

Informeel, niet ambtelijk, maar wel helder en duidelijk over de rollen en verwachtingen. Een bekende valkuil voor participatietrajecten is het te hoge verwachtingsniveau van de burger. Door vooral duidelijk te zijn over wat wel en wat niet kan, zijn teleurstellingen te voorkomen.

Resultaten

Participatie is gebaat bij resultaat. Dat hoeven geen wereldschokkende zaken te zijn, maar bewoners moeten het gevoel hebben dat hun inzet er toe doet. Dus zowel kleine resultaten zoals beter schoonmaken van de buurt, als grotere resultaten, zoals wijzigingen in de plannen, zijn duidelijk gecommuniceerd. Laten zien dat de inbreng van bewoners gehoord wordt en dat de bewoners serieus worden genomen is een belangrijke voorwaarde voor een goed participatieproces.

Voortgang

In het gehele proces dient enige snelheid te zitten. De voortgang moet voor de bewoners duidelijk zijn. Hierdoor

wordt de aandacht van de bewoners vastgehouden en blijft men gemotiveerd mee te doen. In de Staalmanpleinbuurt zijn de bewoners continu op de hoogte gehouden van het proces.

Randvoorwaarden

Het spreekt voor zich dat de randvoorwaarden waaronder het hele proces zich afspeelt, goed moeten zijn. Zaken als herhuisvestingsafspraken, voorrang bij nieuwbouw, sv-urgentie, verhuiskosten en dergelijke moeten fatsoenlijk zijn geregeld. Wanneer dat niet het geval is, leidt dat tot onvrede.

Het gevolgde participatietraject heeft zijn vruchten afgeworpen. Het vanaf het begin af aan betrekken van de bewoners bij het maken van de plannen, heeft voor veel draagvlak gezorgd. Daarnaast komt de corporatie op deze manier te weten wat er leeft onder de bewoners en sluit de aanpak aan bij hun wensen. Communicatie is hierbij het sleutelwoord. Bewoners hebben vaak snel het idee dat hun mening er niet meer toe doet, omdat de besluitvorming rond de plannen al rond is. Wanneer de meningen en wensen van alle bewoners geïnventariseerd worden, kan hiermee in de planvorming rekening worden gehouden. Het spreekt overigens voor zich dat de meningspeiling op een verantwoorde wijze dient plaats te vinden. Een eenvoudige schriftelijke enquête voldoet voor dit doel niet. Ook die peiling zal zorgvuldig moeten worden uitgevoerd. Anders zijn bijvoorbeeld de bovengenoemde responsdrempels niet haalbaar. Het voorbeeld van de Amsterdamse Staalmanpleinbuurt geeft aan hoe succesvol een participatietraject kan zijn. Wellicht een voorbeeld voor andere buurten?

(Martine de Groen was ten tijde van het onderzoek senior onderzoeker Regioplan Beleidsonderzoek; Piet Renooy is manager Regioplan Beleidsonderzoek.)

Voetnoten

- 1 Actieplan Krachtwijken, Van aandachtswijk naar Krachtwijk, WWI 2007.
- 2 Stad en stijging, Sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing. VROM-raad 2006.
- 3 Groen, M. de (2008) Woonkansenonderzoek Staalmanpleinbuurt. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.